عبد الله عصمتی.

آنا تلی

برنچی بولم.

ابتدائی مکتبلرنك ایکنچی صنف شاگردلری اوچون چن آنا تلنده

قرائت کتابیدر.

ایکنچی باصمه‌سی.

«یول» کتابخانه‌سی نشریاتندن
۲۳ نچی کتاب.

КАЗАНЬ.
Типо-литографія „УМИДЪ"
1915.

يول نشرياتندن

ادبيات كتابلرى:

آخوند حضرت — رومان كبير بكر اثرى بهاسى ۱۲ تين.
جانلى قورچاق « « « « « ۱۲ «
تاريخى پييصه پييصه « « « « ۷ «
بەيرەم خاطرەلرى « « « « ۵ «
قاره طاب « « « « ٦ «
كرەيتصرووۋا صوناتا ليف طولستويدن ترجمه « ۵۵ «
ايكى محبت پييصه ع. د. اثرى « ۱۲ «
آول قزى « ع. د. « « ۱٤ «
حسيات باصقچلرى شعر ظريف بشيرى « « ۸ «
گل باقچەسى « حبيب اسحاقى « « ۱٤ «
اميد يلدزم « م. اوقماسى « « ۱۲ «
وجدان عذابى رومان ويقتور هوغودن ترجمه « ۱۵ «
مكتوب « قوتلو اثرى « ۱۵ «
كر يوو هم آلارنى صاقلاو فوزيه ابراهيموا « « ۱۰ «
كمنك بالاسى؟ رومان ضيا ناصرى « « ۸ «
اوزولگان اميد عبدالعزيز مناسبف « « ۱۵ «
ايمچيلر قربانى پييصه « « « « ۱۰ «
اوشانچسز بولغه بر آدوم « « « « ۱۳ «
برنچى محبت صدرى جلال « « ۲۵ «
صاتاشو « « « « ۱۰ «

عبد الله عصمتی.

آنا تلی

برنچی بولم.

ابتدائی مکتبلرنڭ ایکنچی صنف شاگردلری اوچون چن آنا تلنده

قرائت کتابیدر.

ایکنچی باصمه‌سی.

«یول» کتابخانه‌سی نشریاتندن
۳۳ نچی کتاب.

КАЗАНЬ.
Типо-литографія „УМИДЪ"
1915.

بسم الله الرحمن الرحيم

١) علی‌نڭ ساباققه باروی.

ایرته برله طۇرغاچ آناسی علی‌نڭ بیت هم قوللارینی یووندردی؛ چه‌ی اچردی. چه‌یدن صوڭ علی اوزینڭ آبزاسی بله‌ن برگه ساباققه باروغه جیینددی. کتابلارن، قلملرن بوقچاسینه سالدی. سه‌عه‌ت سیکزنی صوققاچ، آلار اۇیدن چغوب کیتدیلر.

سوزلر:

طۇرماق (یۇقیسندن طۇردی)، طۇرماق (آیاققه باسماق)، طۇرماق (ترکلك ایتمه‌ك، عمرینه شولای طۇردی)، طۇرمش (ترکلك)، طۇرماق (بو نه‌رسه کوبمه طۇرا؟ نیچه تیین؟)، طۇرماق (دوام ایتمه‌ك، شولای ایته طۇرغاچ = شولای ایتوده دوام ایتکه‌چ). یوومااق، یوونماق، یوودرماق. یۇوش، اچمه‌ك، اچرمه‌ك، اچم (بر اچم صو)، اچه‌ك.

٢) مکتبده.

سه‌عه‌ت طوغزنی صوققانچی بارلق شه‌کردلر جییلوب بتدی؛ هر بری اوز اورنینه اوطردی؛ کتابلارن بوقچالارندان چغاروب کرسیلری اۇستینه قویدیلار؛ آللارینه قاراب طنغنه اوطردیلار. سه‌عه‌ت

طوغزنی صوقهاچ‌ده، معلم صنف بولمه‌سینه کیلوٗب کردی. شه‌کرتلر معلملرینی اوٗلوغلاب آیاق اورا طوٗردیلار؛ معلم اورنینه اوطرغاچ شه‌کرتلرده اوز اورنلارینه اوطردیلار.

سوزلر:

مکتب (یازا طوٗرغان اورن، ساباق اوقی طوٗرغان ییر)، سه‌عه‌ت (ساعت)، بارلق، (همه، بارچا، بوٗتوٗن)، بارلق (یوقلقنڭ کیریسی)، اوطرماق، اوطرتماق. (بالانی اورندقه اوطرتدم)، اوطرتماق (باقچاغا آغاچ اوطرتدم)، اوطرغچ (اورندق، کوب اوطروچی کشی)... کرسی (پارتا، کتاب قویا طوٗرغان قییش اوٗسته‌ل).

٣) آنا.

بر کچکنه بالا آناسی بله بازارغه چققان ایکه‌ن؛ کوب کشی آراسنده آناسندان آداشوب قالغان. یلی یلی آناسن ازله‌ب یوٗرگه‌نده آندان «نیک یلیسڭ؟» دیوب صوٗراغانلار.

بالا «ئه‌نیمنی یوغالتدم: ئه‌نیمنی ازلیم» دیوب جواب بیرگه‌ن.

ـ «ئه‌نیڭ نیندی ایدی» دیوب صوٗری باشلاغانلار.

بالا «مینم ئه‌نیمنی بلمیسزمنی؟ مینم ئه‌نیم آنالارنڭ ایڭ یاخشیسی ایدی» دیگه‌ن.

سوزلر:

آنا، ئەنی، آنای. كچی (زورنڭ كیریسی)، كچرەیمەك، كچرەیتمەك، كچرەیمەك (توبەنچیلك كورگەزمەك). چقماق (اوٴیدن چقدی)، چقماق (ئولەن اوسمەك)، چغش (بو یل بوغدای‌نڭ چغشی ناچار، حصولی)، چغش (خراجات)، چغلاماق (آت كیریلەنمەك)، آداشماق (كمدن؟ نەرسەدن؟)، آداشدرماق، (كمنی، نەرسەنی؟)، أز، أزلەمەك (أزندن بارماق).

٤) طوغان تل.

ای طوغان تل، ای ماتور تل ئەتكەم، ئەنكەمنڭ تلی!
دنیادە كوب نەرسە بلدم سین طوغان تل آرقلی.
ایڭ ئلك بو تل بلەن ئەنكەم بیشكدە كوٴیلەگەن،
آننارى توٴنلر بویی ئەبكەم حكایت سویلەگەن.
ای طوغان تل! هر وقتدە یاردەمڭ برلە سینڭ
كچكنەدن طشقە چقغان، شادلغم قایغم مینم.
ای طوغان تل! سیندە بولغان ایڭ ئلك قیلغان دعام:
«یارلوٴ قاغل دیوب اوزم هم ئەتكەم، ئەنكەمنی خوٴدام.»

سوزلر:

طوغان تل، آنا تلی. طوماق، طومش (طومشدان شولای)، آی طودی (قوٴیاش چقدی)، ئەتی (ئەتكەی، ئەنكەی، ئەتكەم = ئەتكەیم). آرقلی (آرقاسندە)، آرقلی (صو آرقلی، آشا). كوٴیلەمەك (جرلاماق؟). آننارى (آندان آری، آندان صوڭ، صوڭرە). حكایت (ئەكیەت). وقت (چاق، زمان). یاردەم، یاردەم صوٴراصاق، یاردەملەشمەك، یاردەم قیلماق.

یاردەمسز کشی (یاردەم اینمی طورغان کشی). شادلق (شاتلق). شاد، شاد کشی (قایغیسز کشی). دعا (صوراو، تلەك). تلەمەك (ساباق اوقونی تلیم). تلەنمەك (خیر صوراماق).

٥) باسقچ.

بر باسقچ استینەگە سویەلوب قویلغان ایدی؛ آنڭ باسملاری بردەی بولسەدە، یوغاردەغی باسم توبەندەگی باسمغە قاراب، «مین سیندن یوغاری طورام» دیوب ماقتانا باشلادی؛ شول چاقدە، اوزوب باروچی بر کشی باسقچنی ئەیلەندروب قویدی؛ یوغاریدەغی باسم توبەن توشوب، توبەندەگی باسم یوغاری مندی.

سوزلر:

باسم، باسما، باسو، باسقچ. باسمتالق، سویمەك. سویەمەك، سویم، سویکم. سویدرگچ (سویدرو اوچون دیگەن بولوب بیرلە طورغان بوتی).

٦) قارت هم کوزلك.

بر قارت کشی، کوزی ناچارلانغانلقدان، کتاب اوقوغاندە کوزلك کییە ایدی؛ بر کونی بالاسی قارتنڭ یانینە کیلوب «باباقای، میگادە کوزلك آلوب بیرچی! کوزلك کیگەچ، مین دە کتاب اوقی آلور ایدم» دیدی.

بابای‌ده «یارار بەبکەم، یارار» دیوب، ایرتەگیسی کۆن بازاردان «ئەلپپی» کتابی آلوب کردی.

بابای بالانی یانینه چاقروب «مه، بەبکەم، مه، سیگا کوزلك آلوب کردم» دیوب بالانڭ قولینه «ئەلپپی»نی بیردی.

سوزلر:

قارت، قارتچق (ئەبی). ناچار، ناچارلق، ناچارلانماق (ناچار بولماق)، ناچارلانماق (الـکگی جگەری بتمك)، ناچارلانماق (اولوگه یاقنلانماق). کوز، کوزلەمەك (کوز شەولەسی صیبارلق تیشکدن قاراماق، قز کوزلەدی)، کوزلەوك (آتلوب صو چغا طۆرغان اورن). بەبکە (قاز بەبکەسی)، (بەبکەم = قارافم = بەغرم = آبنالاین = یاراتقاندان ئەیتلە طۆرغان سوز).

٧) چرکی.

«دنیاده پسنەکدن یاوز قۆش یوق: باقچاغا بارسەم، آشا اۆچرارمن» دیوب چرکی بوش کلەت اچینه اۆچوب کردی.

اوڵ آنده نەرسەکوره؟ آنده بورەنەلر اۆستنده، بورالارنڭ قارانغی پۆچماقلارنده، قییق آستلارنده، هر بر ییرده اورمەکوچ اۆیاسن کوره.

سوزلر:

دنیا (عالم، ییر اۆستی). پسنەك (کچکنەگنه قۆش). کلەت (آشلق سالا طۆرغان هم باشقا نەرسەلر قویا طۆرغان اورن) = آمبار.

بورا (آشلق سالو اوچون کلەتنكٔ اچندە بولنوب، بولنوب قویلغان اورن) = سوسیك، پوچماق (بورچ). قبیق (اوینكٔ توبەسی)، قبیق (کەکری).

٨) موژیك بلەن قویان.

بر موژیك قوواقلق اچندن بارا ایکەن؛ قوواقلق آراسندە بر قویان کورگەن؛ شوندان صوڭ باشینە بوندی اوی توشکەن: «منە بایورغە وقت ییتدی! بو قویاننی طوتوب اوترەم؛ تیریسینی بر تەنکەگە ساتام؛ اول بر تەنکەگەکەجە بەتیی آلام؛ اول بەتی اوسوب، یل صاین دورتەر بەتی تابار؛ بو بەتیلر اوسکەچ، آلاردە یل ساین دورتەر بەتی کیترورلر؛ آلارنڭ بارسن‌دە ساتارمن؛ اول آقچاغە بیك شەب یورط سالدرورمن. منە ایرکن طورمش!».

موژیك صوڭغی سوزینی ئەیتکەندە، اوزن اوزی اونطوب، قچقروب یبەردی. قویان موژیکنڭ تاوشندان قورقوب قاچوب کیتدی.

سوزلر:

بەتی (کەجە بەتیی، بالا، لاق). ایرکن، ایرکنلك، کیكٔ، کیكٔلك. دورت، دورتەو، دورتەر (آرالارندە نیندەی آیرما بار؟) کیت، کیتمەك، کیترمەك. کیل، کیلمەك، کیلترمەك (کیترمەك). کیترور = کیلترور).

۹) ایکی ایبده‌ش.

ایکی مالای اورمانده بارالار ایدی، آلارنڭ قارشینه بر آیو کیلوب چقدی. برسی تیز تیز اورمه‌له‌ب آغاچ باشینه مندی؛ ایکنچیسی بر یاققه‌ده کیته آلمی، یول اوُستنده طوُروب قالدی؛ بیچارا، آبدراغانندان، نی اشله‌رگه‌ده بلمی، اولگه‌ن کشیگه سابوشوب، ییرگه یاتدی.

آیو آنڭ یانینه کیلوب، ایسنی باشلادی؛ مالای صولش آلوون‌ده طوقتاتدی. آیو مالاینڭ بیتن، قولاغن ایسنه‌ب قارادی‌ده، آنی اولگه‌ن کشیگه ایسه‌بله‌ب، آڭا تیمی تاشلاب کیتدی. آیو کیتکه‌چ، آغاچ باشنده‌غی مالای، کوُله کوُله، ایبده‌شندن «آیو، سینڭ قولاغیڭا نی ئه‌یتدی» دیوب صوُرادی.

— قورقنچلی چاقده ایبده‌شلرینی تاشلاب کیتکه‌ن کشیلر بیك ناچار کشیلر دیدی.

سوزلر:

ایکی، ایکه‌و، ایکیشه‌ر. مالای (اشچی کشی)، مالای (اوغل). اورمان، اورمانلق (اورمان اوسکه‌ن یر). بارو، بارماق، بارماق (قول آیاق بارماغی). تیز تیز = جیتزگنه، اورمه‌ك (چبرقی اوردم)، اوردرمه‌ك، اورم، اورمه‌کوچ، اورلمه‌ك، اورلو، اورمه‌له‌مه‌ك، اورمه‌لی گوُل.

۱۰) یالغانچی.

بر مالای قرده سارقلار کوٗته ایدی؛ بر کوٗننی، طوقتائه‌لی، بر قزق اشلیم دیوب «بوری کیله؛ بوری» دیوب قچقردی. مالاینکٔ تاوشینه قرده اش اشلی طوٗرغان کشیلر، قایسیلاری سه‌نه‌ك، قایسیلاری چوقمار، قایسیلاری کوسه‌ك طوٗتوب کیلدیلر. کیلسه‌لر، بر نه‌رسه‌ده یوق؛ مالای یالغانلاب قچقرغان ایکه‌ن. بو مالای شولای ایتوب، بر ایکی ره‌ت کشیلرنی آلدالاغان. بر کوٗننی، بو مالای چنلاب‌ده، قوواقلق آراسندان پسوپقنه کیلگه‌ن بر بورینی کورگان؛ قورقووندان «بوری کیله؛ بوری» دیوب، نی چاقلی قچقروب یلاسه‌ده، بره‌وده کیلمه‌گه‌ن. بوری بره‌وده کیلمه‌گه‌نن کوروب، ایرکنله‌ب بوٗتوٗن سارقنی بوٗوب بتر‌گه‌ن.

سوزلر:

سارق، قوی. کوٗتمه‌ك، کوٗتو، کوٗتوچی، سینکٔ کیلووکٔنی کوٗتدم؟ بوری، بوٗری، بوٗرله‌نگه‌ن، بوٗرله‌نمه‌ك، بورلانماق، بورلاماق، بور. سه‌نه‌ك، آیر، چوقمار، کوسه‌ك، تایاق، چبق، پوٗسماق، یه‌شرنمه‌ك، قاچماق، اشقلانماق، اوٗی اشغی. یلاماق، یلاوق، یلاتماق، یلاوچ قر = دالا = صحرأ = یالان.

١١) آت هم أییه‌لر.

بر باقچاچینك آتی أییه‌سینك بیك كوب اشله‌تووندن هم ناچار آشاتووندان زارلانا ایدی؛ هر وقت ایكنچی أیه‌گه باروغه تلی ایدی. آنك تله‌گی بولدی. باقچاچی آتینی چولمه‌كچیگه ساتدی. بو آتقه چولمه‌كچیده‌ده بیك كوب أشله‌رگه طوغری كیلدی. اول تاغن باشقا بر أیه‌گه بازونی خۆدادان تۆنی كۆنی صۆرادی. آتنك بو تله‌گی‌ده بولدی. چولمه‌كچی آنی تیرچیگه ساتدی. تیرچینك ایشك آلدینه كوره‌چ، ایشك آلدنده‌غی آت تیریلرن كوروب، «مینی أشله‌تورگه آلماغان ایكه‌ن؛ مینم تیرمنی‌ده صویوب آلالار ایكه‌ن» دیب بیچارا آت آقروب یلی باشلادی.

سوزلر:

أیه، أیه‌له‌نمه‌ك (خوجا بولماق، اوزینكی اینمه‌ك)، أیه بولماق (سوزبكه أیه بول، طۆت). أش، أشله‌مه‌ك، أشله‌تمه‌ك أشله‌تدرمه‌ك، أشچی (أشچی خلق)، أشچه‌ن كشی، أشله‌كسز كشی (أشكه یارامی طۆرغان كشی). تله‌ك، تله‌مه‌ك، تله‌نچی، تله‌ندرمه‌ك (تله‌نچیلك قیلدرماق)، تاغن (یه‌نه، ده‌خی) شولایوق = شولای‌اوق، تۆنی كۆنی (هامان، طوقتاوسز). تیر، تیرله‌مه‌ك (تیرله‌تمه‌ك) تیری، تیریچی. تیرچه‌ن (تیرله‌وچه‌ن). صویماق (قوی صویدی)، صویماق (تیر یسبن صدروب آلماق).

١٢) اورمه‌کوچ کیله‌چه‌ك کونِنك نیچك بولاچاغن کورگه‌زه؟

کیله‌چه‌ك کونِنك یووش یاکی قوری بولو وینی قورطلار آلدان کورگه‌زه‌لر. یاڭغر یاواچاق کونِنك آلدنده، اورمه‌کوچ اویاسینك نه‌ق اورتاسنده تیك‌کنه اوطرادر. چبنلر، چرکیلر یه‌شرنه‌لر؛ شونلقدان اورمه‌کوچ اوزینه آزق ازله‌ونی اویلاب‌ده قارامی. قوری کونِنی اورمه‌کوچ اوزینك اویاسن ره‌تلی هم چلته‌رلو یاسیدر. چبنلر، چرکیلر اوچوب یوریلر اورمه‌کوچ ایسه آلارنك ئله‌گوون کوتوب اوطرادر. منه شونلقدان، کیله‌چه‌ك کونِنك نیچك بولاچاغن اورمه‌کوچکه قاراب بلوب بولادر.

سوزلر:

اورمه‌ك، اوردرمه‌ك، اوردرتمه‌ك، اورمه‌کوچ، اورمه‌لی گول، اورمه‌لی اوله‌ن. یووش، یووشلك، یووشل‌ه‌ك (چلاتماق ایله یووشل‌ه‌مه‌ك آراسنده آیرما نی؟). قوری، قوریلق، قوریتماق، قوری (بوش)، یاڭغر (یاغمور). اویا، اویالاماق. نه‌ق (توگه‌لگنه). تیك‌کنه (اشسز). یه‌شرنمه‌ك، یه‌شرنو. یه‌شرنشوب اویناماق (قاچش قاچش اویناماق).

۱۳) بالا بلەن کوبەلەك.

بالا: ئەیت ئەلی کوبەلەك!
سویلەشیك برگەلەب،
بو قدر کوب اوچوب،
آرمیسكڭ سین نیچك؟
نیچك کون کورمشكڭ؟
سویلەب بیر چی تزوب؟
تابالامسكڭ رزق؟

کوبەلەك: مین طورام قرلازده،
بولنده، اورمانده؛
اوینیمن، اوچامن،
یاقتی کون بولغانده.
ایرکەلی هم سویه،
قویاشنڭ یاقتیسی،
آش بولادر میڭا،
چەچەکلر خوش ایسی،
تیك عمرم بیك قسقا:
باری، بر کوننه،
بول یاخشی، رەنجتمه
هم تیمه سین میڭا.

عبدالله توقایف.

١٤) باری‌ده اوزیگه توگل.

بر ئه‌لجیگه‌ن قارت کشی آلما اوُرلقلارینی، اچینه طوفراق طوترلغان، ئه‌رجه‌گه اوطرتدی. قارتنڭ اشینی قاراب، دو واماال بر مالای قارتقه بو سوزلرنی ئه‌یتدی:

«بابای، نیشله‌ب، بولای یوقفه ماتاشاسڭ؟ بو اوُرلقدان آلما آغاچی چغوب، آلما بیرگه‌نچی بیك کوب زمانلار اوته‌چه‌کدر. آڭا چیکلی، بابای، سین طوُرا آلماسسڭ ایچ؟ آلماسن آشی آلماسسڭ؟».

— «مین آشاماسام، باشقالار آشارلار: به‌لکی سیڭاده بره‌ر آلماله‌گه‌ر؛ سین‌ده بابایننی یاخشی سوز بله‌ن یاد ایته‌رسڭ».

سوزلر:

ئه‌لجیمه‌ك (حال بتمه‌ك)، ئه‌لجو، ئه‌لجی (ئه‌لجی مه‌لجی کیلوب). طوفراق (طوزان طوفراق)، طوفراق بولماق (کوُل بولوب بتمه‌ك). ئه‌رجه (یه‌شچیك)، اوطرتماق (باقچاغه آغاچ اوطرتدم). دوواماال (ایسه‌بسز، اشنی اویلاب اشله‌می طوُرغان کشی). دوواماللانماق (دوواماللقه سالشماق)، دوواماال (جوله‌ر). ماتاشماق (قولندن کیلمه‌گه‌ن اشکه طوُتنماق)، ماتاماق، ماتاو، ماتاشدرماق. اوُرلق، اوُرلقسز، بوُدای اوُرلغی، تاری اوُرلغی. یاد ایتمه‌ك (ایسکه توُشرمه‌ك)، یادلاماق (ایسینه آلماق)، یادلانماق.

١٥) کشینڭ بایلغی.

بر یارلی کشی اوزینڭ طورمشندان ایگره‌نه باشلادی:

— الله تعالی هر کمگه بایلق بیرگه‌ن؛ بر میڭاغنه هیچ بر نه‌رسه بیرمه‌گه‌ن. مین شر یالانغاچ؛ نیچک ترکلك ایتیم؟

آنڭ بولای زارلانوینی بر قارت ایشتوب،

«ای انیم، سین اوزڭنی شولای یارلی دیوب اویلیسڭمنی؟ خدای سیڭا یه‌شلك هم ساولق بیرمه‌گه‌نمنی؟» دیدی.

— آنیسن بیروگه بیردی: ساولغم هم جگه‌رلگم ایله ماقتانا آلام.

قارت آنڭ یانینه تابا کیلوب قولندان طوتدی‌ده، «مڭ ته‌نگه‌گه اوڭ قولڭنی کیسه‌رگه بیره‌سڭمی؟» دیوب صورادی.

— کیسدرمه‌س ایدم.

— صول قولڭنی؟

— صول قولمنی‌ده بیرمه‌س ایدم.

— اون مڭ ته‌نکه بیرسه‌لر صوقر قالورغه کونه‌سڭمی؟

— الله ساقلاسون، نی چاقلی آقچا بیرسه‌لرده صوقر قالور حالم یوق.

— شولای بولغاچ، نی اۇچۇن زارلاناسڭ؟ منه، سین‌ده نی چاقلی بایلق بار.

سوزلر:

ایکره‌نو، (نه‌رسه‌دن نه‌رسه‌که؟) ایکره‌تمه‌ك (کمنی؟) زارلانو، زارلاندرماق، زاری (موڭ). هیچ بر نه‌رسه = بر نه‌رسه‌ده. شر یالانغاچ (بۆتۆنله‌ی، بر نه‌رسه‌سز قالماق)، انی (یه‌شی کچکنه کشی)، اڽ (اۆیا، یۆمران انی)، یه‌ش (کوز یه‌شی)، یه‌ش (قارت توگل)، کوز یه‌شی تۆشمه‌ك (قهر صوقماق)، جگه‌رلی (کۆچلی)، کیسمه‌ك، کیسم (بر کیسم ایت)، کیسه‌ك، کیسمه‌ك (صو سالا طۆرغان آغاچ ساوت)، کیسمه‌ك (سوزگنی کیسۆب ئه‌یت)، کونمه‌ك (رضا بولماق)، کونو، کوندرمه‌ك، کونگچ، کونملی (سوز ئه‌یتوب، طڭلاتۆرلق کشی).

١٦) بالالار تاوشی.

قۆیاش چقدی نور بالقدی
ته‌ره‌زه‌دن هم قالقدی
اویان آتام، آتام اویان
اویانورغه وقت ییتدی.

بزلر تاتارنڭ بالاسی
قایده بزنڭ خان قالاسی؟

باردە بتمش، باردە اوتمش؛
ایندی بزلر نی قیلاسی؟

اوقوت مینی، عزیز آتام!
یوقسە ایسە، مین تاشدای قاتام؛
هیچ نی بلمەی هیچ نی کورمەی،
اختیارسز ئەرەم یاتام.

یلاتما گز بز یەشلرنی!
توکدرمە گز کوز یەشلرنی!
زینهار آتام، آتام زینهار،
اوقوتوگز بز یەشلرنی!

نجیب دوماوی.

سوزلر:

بالقوماق (یاقترماق)، بالقوماق (نوری تورلی یاقە چەچلوب طورماق). قالقماق (کوتەرلمەك)، اویانماق (یوقودان)، اویاو (یوقلامی)، اویاو (هر نەرسەنی بلوچەن)، اویاتماق، اویاتدرماق. خان (بادشا، باطشا دیوب سویلەنە)، قالا (قلعه) = شهر، قالاماق (تزمەك. شهر معناسندە بولغان قالا تزمەك معناسندە بولغان قالاماقدان آلنووی قریبدر؛ دیمەك قالا تورکی سوزی). تاشدای (تاش کبك). اختیارسز = تلەودن طش.

١٧) تاوق بله قارلوٗغاچ.

تاوق یلان کوکه‌یلرن تابدی؛ آندان بالا چغارماقچی بولدی. قارلوٗغاچ بونی کوردی‌ده، «ئه‌ی، آقلسز! سین آلاردان بالالار چغاررسك؛ براق، آلار اوسوب ییتکه‌چ، ایك ئلك سینك اوزیکه زیان کیتروررلر» دیدی.

سوزلر:

یلان (یلان کبك کشی)، یلانلانماق. کوکه‌ی = یوٗمرقا. زیان، ضرر، زیان کیترمه‌ك، زیانلانماق، زیانلاش، زیان کورمه‌ك.

١٨) بوٗلان هم بالاسی.

بوٗلان بالاسی آتاسینه ئه‌یته: «ئه‌تکه‌ی سین أتدن زور هم آندان جیتزره‌کسك؛ سینك زور موگزلرك‌ده بار. موگزلرك بله‌ن سوٗزوب اوزکنی قوٗطقارا آلاسك ایچ».

بوٗلان کوٗلدی‌ده، «دوٗرست ئه‌یته‌سك، بالام! براق، مین أتلرنی کورگه‌چ، اویلارغه اوٗلگرمیم؛ یوٗگروگه طوٗتونام» دیدی.

سوزلر:

بوٗلان، پوٗشی. أت (أت اوٗره، اوولی، شکشی)، أتله‌ندرمه‌ك، أتله‌نو. جیتز، جه‌هه‌ت، جلدام، تیز. سوٗزمه‌ك (صبیر سوٗزدی)، سوٗزمه‌ك (بوٗلغانچق صونی سوٗزدم).

۱۹) تۇلکی هم یۇزم ییمشی.

تۇلکی یوغاری‌ده آسلنغان یۇزملرنی کوردی؛ یۇزم ییمشلرینه کوزی قزدی. آلارنی آلورغه بیك کوب طرشسه‌ده، بولدرا آلمادی. شوندان صوڭ، اوزینڭ أزالانوۆن بترو اۇچوٚن، «آلار پشمه‌گه‌نلر ئه‌لی» دیدی.

سوزلر:

تۇلکی، تۇلکیله‌نمه‌ك (تۇلکیله‌نمه، اول نه‌ق تۇلکی). آسماق. آسلماق، آسلنماق، آسلندرماق. قزماق، قزدرماق، قزقماق، قزقدرماق. بولماق، بولدرماق، بولدرماق (آتم آرتق بارا آلمی، بولدردی). أزا، أزلانماق، أزالاندرماق.

۲۰) خوجا هم یالچیلار.

ئه‌ته‌چلرنڭ ایرته تاڭ بله‌ن قچقرولارندان خوجا اویانا؛ هم یالچیلارن اویاتوب، أشکه قوشا ایدی.

ایرته تاڭ بله أشکه طۇتۇنو یالچیلارغه بیك آور طۇیلدی. آلار خوجالارینڭ ایرتوك طۇرووِن ئه‌ته‌چلردن کوردیلر.

سوزلر:

خوجا، أیه، خوجالانماق، أیه‌له‌نمه‌ك، أیه‌له‌شمه‌ك (اول بزگه بیك ایه‌له‌شکه‌ن). ئه‌ته‌چ، ئه‌ته‌چله‌نمه‌ك. ایرته (ایرته‌گه)، ایرته‌ن (ایرته‌نچه‌ك)، ایرته (ساباقه باروغه ایرته). یال (یال ایتدم)، یالچی، خدمتچی، اشچی، مالای، یاللاماق، یاللانماق.

٢١) یالغانچینكٔ جزاسی.

بر کشی یالغانلاوی بلەن کشیلرنی اینتکدروب بترگەن. بو کشینكٔ یالغانلاوندان قوٗطلو اوٗچوٗن هر کم بر یول ازلی باشلاغان. آرادان برەوی «یالغانچینكٔ جزاسی آنكٔ بر سوزینەدە أشانماو» دیدی.

ئەیتکەن بر سوزینە برەودە اشانماغاچ، یالغانچی اوزینكٔ ئەشەکی عادتن تاشلاغان.

سوزلر:

یالغان، یالغانلاماق (آلداماق بلەن یالغانلاو آراسندە نیندی آیرما؟). اینتگو، اینتکمەك، اینتکدرمەك. بتو، بتمەك (صو بتدی، کییم تگلوب بتدی، مالن یوق اورنغە طوٗتوب بتردی). از، ازلەمەك (مین سینی ازلەدم، ازلەدم؛ تابا آلمادم. سین پچاق بلە تەرەزە توبن ازلەمە)، ازلەتمەك، ازلەتدرمەك. ئەشەکی = ناچار = یامان.

٢٢) تییشسز صوٗراو.

بر بالا بر توٗرگەك آلوب بارا ایدی؛ آکا ایبدەشی اوٗچراب، «نەرسە آلوب باراسكٔ» دیوب صوٗرادی.

بالا: «ئەیتورگە یاراسە، توٗروب بیرمەسلر ایدی» دیدی.

سوزلر:

تۆرگەك، تۆرمەك، تۆردرتمەك، تۆركم (بر تۆركم قوی یۆری).
ایب، ایبلی، ایبدەش.

۲۳) بزنڭ اۇیدەگیلر.

بزنڭ اۇیدە آلتی كشی بار: ئەبی، ئەتی، ئەنی، آپا، آبی هم مین اوزم.

ایرتەنگی چەیدن صوڭ ئەتكەی بازارغە چغا، یەبرەر اشكە طۇتونا. آبی بلە مین ایرلر مكتبینە كیتەبز؛ آپای قزلار مكتبینە بارا. ئەبی اۇیوق بەیلی، قای چاقدە كتاب اوقی. ئەنكەی اۇیلرنی جییشدرا، بزگە آش ئەزرلی.

سوزلر:

اۆی، اوی. (اۆی سالدرماق، اۆیدە قالدی، اویغە قالدی).
آپای، آپا (آپایم، آپای)، طوتا، طوتای، طوتاش (طوتام، طوتایم، رابعە طوتاش، عائشە خانم). اوز، اوز سوزلی، اوزلك.

۲٤) آرسلان تیریسن یابنغان ایشەك.

ایشەك آرسلان تیریسن یابنوب چقدی؛ هركم آنی آرسلان دیوب اویلادی.

كشیلر. جەنلكلر قاچدیلار، یەشرندیلر. كۆچلی

جیل کوته‌رلدی‌ده، تیر ینی اۇروب تۇشردی؛ تگی جه‌نلـکنکڭ ایشه‌ك ایکه‌نلـگی بلندی. یه‌شرنگه‌ن کشیلر چقدیلارده، ایشه‌کنی قیینارغه طۇتندیلار.

سوزلر:

ایشه‌ك (آی ایشه‌ك، ایرته‌نگی اۇچۇن ایشه‌کده قایغرا). تیر، تیری، تیری ایله‌ن. یا بماق، یابنماق، یابندرماق، یابدرماق، یابشماق (یه‌بشمه‌ك). جه‌نلك، حیوان، طۇوار، جانوار (یانوار). یه‌شرمه‌ك، یه‌شرنمه‌ك، یه‌شرندرمه‌ك.

٢٥) بالق هم بالقچی.

بالقچی بر بالق طوتقان ایدی. بالق تلـگه کیلدی: «کوره‌سڭ ایچ، مین بیك کچکنه: میندن سیڭا کوب فایدا بولماس. سین مینی صوغه ییبه‌ر؛ مین آنده زور بولوب اوسه‌رمن‌ده، شوندان صوڭ مینی طوتارسڭ. سیڭا کوبره‌ك تابش بولور».

بالقچی ئه‌یته: «سین احمق ایکه‌نسڭ. سینڭ اوسکه‌نـڭنی کم کۇتوب طورور؟ کوبنی کۇتوب، آزدان قۇری قالور حالم یوق».

سوزلر:

بالقچیلق. اوسمه‌ك (گۇل اوسدی)، اوسمه‌ك (سین بیك اوسوب کیتمه، ئه‌لی!)، اوسدرمه‌ك. فایدا (فائده)، تابش. احمق، احمقلانما، احمقلاندرماق.

قۇری، بوش، قۇری (بو کیبکەن؛ بیك قۇری ایکەن). قۇریماق، قۇریتماق.

۲٦) کورو هم سیزو.

اشاره بارماغنڭ اۇستینه اورتا بارماغنی قوی. شوندان صوڭ ایشلگان بارماقلارڭ بله کچکنەگنه شارنی ئەیلەندر. اوزڭ قولیڭا قاراما. شول چاقده سینڭ بارماقلارڭ آستنده ایکی شار بار کبك طۇیۇلور. کوزڭ بله قاراساڭ، بارماق آستلارنده بر گنه ایکەنن بلۇرسڭ. بارماقلارڭ آلدادیلار، کوز دۇرسلەدی.

بیك یاخشی سۇرتلگەن زور کۇزگیگه قارا؛ کۇزگی آرتنده ایشك، تەرەزه هم باشقا ئەیبر بار کبك کورنور. قولڭ بلەن کۇزگیگه تۇرتوب قاراساڭ، آنڭ آرتنده بر نەرسەده یوقلغن آڭلارسڭ. کوز آلدادی قول تۇزەتدی.

سوزلر:

باش بارماق، اشاره بارماغی، اورتا بارماق، آتسز بارماق، چەنتی بارماق. ایشمەك (چبرقی ایشدم)، ایشمەك (کۇیمەده ایشدم)، ایشلمەك (اۇیلگەن اوطن ایشلدی)، ایشمەك (کوب سویلەب، ایشدڭ ایندی)، شار، توگەرەك. دۇرسلەمەك، دۇرسلەتمەك. تۇزەتمەك، تۇزەتدرمەك، تۇزەیمەك، تۇزەیتدرمەك.

۲۷) تۈلـكی بله كه‌جه.

كه‌جه چوگوب، آلدینغی تزلری بله تزله‌ندی‌ده، قۈییدان صو اچه باشلادی. صونی چیكدن طش كوب اچدی. قۈرساغی زورایوب، آورایدی. كیری طۈرماقچی بولغان ایدی، اورنندان قوزغالا آلمی یلی باشلادی. تۈلـكی، بونی كوروب، ئه‌یته: «ای دیوانا، دیوانا، ساقالـكده‌غی یۈنلارڭ چاقلی باشكده عقلڭ بولسه. تۈشمه‌سدن ئلك چغووڭنی اویلار ایدڭ».

سوزلر:

چوكمه‌ڭ، چوكدرمه‌ڭ (تۆیه چوكدی، آت یاندی). تزله‌نمه‌ڭ، تزله‌ندرمه‌ڭ، تزله‌ندرمه‌ڭ (آنی مین اوزیمه تزله‌ندردم، بوی صوٚندردم). چیكدن طش = ایسه‌بسز = بیك كوب = چیكسز كوب. آور، آورایماق، آورایتماق، آورایماق (اول خه‌زر بر آز آورایغان، جیلپنچه‌ڭ توگل).

۲۸) قویانلار هم باقالار.

بر چاقده قویانلار برگه جییلشوب اوزلرینڭ ناچار كۈن كورولرندن زارلانشا باشلادیلار. — «كشیلرده، باشقا یاوز جه‌نلـكلرده بزنی اوتره‌لر، هامان قورقنچده طۈرغانچی بر یولی اولـگه‌نبز یاخشی. ئه‌یده‌كز، صوغه باتوب اولیك!».

شولای ایتوب. قویانلار کول بو یینه کیتدیلر. یارغه یاقنلی باشلادیلار. قویانلارنڭ کیلگەن تاوشلارینی ایشتوب باقالار صوده باقلدی باشلادیلار. بر قویان بولای سوزگه کرشدی: «طوقتا گز، ایبدەشلر! صوغه باتوب اولمی طوُریق ئەلی: کوره-سزمی؟ باقالارنڭ طوُرمشلاری بزنڭ طوُرمشدان ده ناچار ایکەن، - آلار بزدن ده قورقالار ایچ».

سوزلر:

زارلانماق، زارلانشماق. صوغه باتوب اولمەك (صوده طوُنچغوب اولمەك). بوی (اوزنلق)، بوی (کشینڭ بویی)، بوی (چیت)، یار (یلغا چیتی، کول چیتی، قری). یار (دوست)، یارلیقاماق، یارلیقاو. باشلاماق، باشلانماق، باشلانماق، باشلاماق (کرشمەك). باقلداماق (باق باق قچقرماق)، باقلداماق (یوقفه بارغه قچقرماق).

۲۹) یالقاو.

اشچیلر آراسنده بر یالقاوی بار ایدی. اشچیلر آشارغه اوطردیلار؛ آلارنڭ آلدینه بر اوُیم بلن کیتروب قویدیلار. آرادان برەوی «بو چاقلی بلن کمگه؟» دیدی. یالقاو اشچی «آلار میڭا» دیدی. بلندن صوڭ، زور تاباق بلەن شورپا کیتردیلر. تاغن ده برەوی «بو شورپا کمگه؟» دیدی. یالقاو:

«اول شورپا میگا» دی. آشاب بترگه‌چ، اشکه کیتدیلر. آرالارنده زورراغی «یه، یگتلر، ایگننی کم صوغار؟» دیدی. یالقاو: «مین آنی اشله‌میم؛ بر اشم بار ایندی» دیدی. «آشاغانده هر آش سیگا ایدی. اشکه کیلگه‌نده تالملی باشلیسڭ ایکه‌ن. بزگه آندی ایبده‌ش کیره‌کمی» دیوب آرالارندان قووب یبه‌ردیلر.

سوزلر:

بو چاقلی = بو تیکلی = بو قدر. ته‌ریلکه، تاباق (بیك زور بولسه، چارا دیلر). شورپا — شولپا. ایگن صوقماق. ایگن تابتاتماق، ایگن باسدرماق. تالم تالملی، تالملاماق، تالمسز. قووماق، قوودرماق، قوودرتماق، قووش، قووشماق، قووش (پچه‌ندن قووش یاسادم)، قووش (بو قاربوزنڭ اچی فووش ایکه‌ن).

٣٠) هنر تاماق طویدرور.

بر آولده تیمرچی بار ایدی. اول اشله‌گه‌نده آنڭ یانینه بر بای بالاسی کیلگه‌لی، تیمرچینڭ أشن قاراشدرغالی ایدی. تیمرچی: «ای بالا، تیك قاراب طورغانچی اشله‌رگه اۇیره‌ن» دیدی. بای بالاسی ئلگره‌ك کۆلوب یۆرسه‌ده، صوگندان قزق اۇچۇن تیمرچیگه بولوشا باشلادی. ایتك قاداغن یاسارغه اۇیره‌ندی. بر آز زاماندان صوڭ بای بالاسی بۆلدی.

آشارینه بر نه‌رسه‌ده قالمادی؛ آولده هیچ اش تابا آلمادی؛ بر کونی ایتچیلر یانینه باردی. آلار ایتك ـ قاداقلارن یراق قالادن آلدرالار ایکه‌ن ایتك ـ قاداقلارن یاسی آلووی بای بالاسینك ایسینه توشدی؛ اول قاداق یاسارغه طوتندی. شوندان صوك، آنك طورمشی بر آز ره‌تله‌ندی. ئه‌چلك قایغیسی بتدی.

سوزلر:

تیمر، تیمرله‌مه‌ك، تیمرچی (تیمردن ئه‌یبر یاساوچی، تیمر ساتوچی). بواوش، بولوشچان، بولوشماق (یارده‌م ایتمه‌ك) بولوشماق (شایارماق، قوطرماق). بولو، بولمه‌ك، بولدرمه‌ك (مالی بتمه‌ك، بایدان بارلیلققه ئه‌ورلمه‌ك)، بولدرمه‌ك (بوزماق). قاداق (بر قاداق چه‌ی)، قاداق (کبیم ئله‌رگه قاداق قاقدم)، قاداقلاماق (قاداق قاقماق، اولچه‌مه‌ك).

٣١) چیکله‌وکلر.

بر کشی ایکی اوغلینه چیکله‌وك بیردی. چیکله‌وکلر تار موینلی چولمه‌کده ایدی. زور اوغلی قولن طغوب، چولمه‌کدن چیکله‌وك آلدی. کچکنه‌سی ده چیکله‌وك آلماقچی بولوب، قولن چولمه‌کگه طقدی؛ اووچینه صییغانچی اووچلادی ده، آلماقچی بولدی. قولی چولمه‌کدن چقمی. شوندان صوك اول یلارغه

طۇتندی. آتاسی بونی کوروب، کۇلدی‌ده، «بالاقایم، اووچکده‌غی چیکله‌وکلرنڭ بر آزن تاشلا؛ آندان صوڭ قولـکنی تارتوب آلا آلورسڭ» دیدی.

سوزلر:

چیکله‌وك (چیکله‌وك واتماق، کۇن باغش یارماق). اووچ، اووچلاماق. صییماق (بو ساوتقه اۆچ چیله‌ك صو صییا)، صییماق (سین بزنڭ آراغه صییارسڭ ئه‌لی)، صییاماق (بورك باشقه صییا)، صییدرماق. بر آزن = بر چاقلیسن = بر قدرلیسن. تاشلاماق (آغاچنی صوغه تاشلادم)، تاشلاماق (اوینانی تاشلادی)، تاشلاتماق، تاشلاندرماق.

۳۲) باو.

ایکی بالا اورامدان بارغانده بر باو تابدیلار. باو بیك چرك ایدی. آلار اوز آرا باو اۇچۇن تالاشا باشلادیلار. برسی: «بو باو مینیکی» دی، ایکنچیسی: «سینیکی توگل، مینیکی» دی. ایکه‌وی باونڭ ایکی اۇچندان تارتوشا باشلادیلار. تارتوشا طۇرغاچ، چرك باو اۇزلوب کیتدی‌ده، ایکه‌وی ایکی یاققه باروب تۇشدی. اۇستلری پچراندی؛ برسینڭ کولمه‌گی‌ده یرطلغان ایدی.

سوزلر:

اورامدان بارو = اورام بویلاب (بوینچا) بارو. باو، آرقان. چرك، چریمه‌ك، چریتمه‌ك. اۆچ، اۆچلاماق، اۆچلاتماق (دیگـگرزنڭ اۆچی، قریبی یوق). تارتماق، تارتوشماق. پچراق = بلچراق پچراتماق.

۳۳) طوٗرنا هم آییس.

طوٗرنالار اوسوب طوٗرغان ایگنلرنی آشیلار ایدی؛ شونلقدان ایگنگه بیك کوب زیان کیتره‌لر ایدی. ایگن ئیه‌سی طوٗرنالارنی طوٗتارغه‌آو قوٗردی. کوٗنلرنڭ برنده شول آوغه بر نیچه طوٗرنا، آلارنڭ آراسنده، بر آییس‌ده ئله‌کـکه‌نلر. تـگی کشی آلارنی اوترمه کچی بولغان ایکه‌ن، آییس تلـگه کیلوب «مین طوٗرنا توگل؛ مینی اوترمه؛ مینم طوٗرنا توگلـگم یوٗنمدان‌ده بیلـگیلی» دیدی.

تـگی کشی: «مین سینی طوٗرنالار بله برگه طوٗتدم؛ هم طوٗرنالار بله‌ن برگه سینی‌ده اوتره‌م» دیدی.

سوزلر:

ایگن، ایگنلك (ایگن ایکمه‌ك، چه‌چمه‌ك). شونلقدان = شونڭ اوٗچوٗن = شوڭا کوره. آو، طوٗزاق، آولاماق، آوچی، آوچیلق قیلماق. ئله‌کمه‌ك، ئله‌کدرمه‌ك (ئله‌کمه‌لی کشی).

۳٤) تله‌نچیلر.

کچکنه چاغمده مینی صوقر تله‌نچی بله‌ن قورقتالار ایدی؛ بر بر یاراماغان اشم بولسه، «منه، صوقر تله‌نچی کیله سینی شوڭار بیروب جیبه‌ره‌بز» دیلر ایدی. شونلقدن، مین صوقر تله‌نچیلردن بیك قورقا ایدم.

بر کۈننی ساباقدن اۈیگه قایتسام، بزنڭ اۈینڭ ایشگی تۈبنده صوقر ایکی تلەنچی اوطرا، مین نیشلەرگەده بلمەینچە آبدرادم: کیری جۈگرب کیتەرگەده قورقام، منه ایندی، آلار مینی طوتوب آلالار دیب اویلاب طورام. آلارنڭ یانندان اوزوب کیتەرگەده قورقام.

کینەت آلارنڭ برسی آیاق اورا قالقب، مینم قولمدان طوتدی دا، «ای جگت! بزگه خەیر بیر ئەلی!» دیدی. مین تیز رەك قولمنی طارتوب آلدمده، ئەنییمنڭ یانینه یۈگرب باردم. ئەنییم میڭا، تلەنچیلرگه ایلتوب بیر دیب، کومەچ هم آقچا بیردی؛ مین آلارغه ایلتوب بیردم. تلەنچیلر بیك قوواندیلار هم دعا قیلا قیلا کومەچنی آشی باشلادیلار.

بایاغیناق، مینم قولمنی طوتقان تلەنچی یەنەدن مینم قولمنی طوتدیدا، «بیرگەن کومەچڭ بیك تەملی؛ خۈدای تلەگـكنی بیرسن» دیدی هم مینم قولمنی چوب ایتدرب اوبب آلدی. اول تلەنچی میڭا بیك قزغانچلی طییلدی. هم شول چاقدن بیرلی صوقر تلەنچیلردن قورقمی باشلادم.

سوزلر:

ایشك توبی (باسقچ)، کیری = آرتقه تابا. اوزماق، اوزدرماق، اوزشماق، اوزش. آیاق اورا قالقماق = آیاغی بلە باسب طورماق. جگت (یکت)، جگتلك (جگتلك ایتدی). خەیرلو خیر صدقه). بابا، باباغی، باباغیناق = باباغی چاقده. چوب (اوبکەن چاقده ایشتلگان تاوش). طیماق (اول اشنی اشلەودن طیدیلار)، طویماق (سیزمەك، مین آنی طویدردم)، طویدرماق (مین آڭا طویدرماینچه).

۳۵) تلەنچی.

قش بوران، سالقن هوا، یافراق قدرلی قار توشه
جیل قووا قارنی هاماندە، قار توشەم دیب طارتشا

صزغرا جیل، اژغرا، تیك قار بورانن آرتدرا
شول وقت مسجد قاتندە دوم صوقر بر قارت طورا.

کیچەکوندز اوشبو ییردە، تەگرینك یازمش کونی
قاپچغن طوتقان، صوراناجەی وکوز، یاز، قش کونی.

قزغانچ حال قزغانچ حال. بیك قیین بیت، بیك قیین؛
بیرسەگز چی بر تیین تیك، تەنکەتوگل بیت «تیین».

ئەیتسەم ئەیتیم ایندی سزگە: بوکشی بیك بای ایدی،
اچکەنی بالدن شیکەردن، آشلاری تیك مای ایدی.

بر زمان طوتقان ایدی شهرتلەریدە دانلاری
بو صوقر قارتنڭ قازان، خان کیرمان، آسترخانلاری،

اول کیبتلر، مین سیکائه‌یتیم، اول حسابسز ماللاری
قایسن آلساڭ، شونسی حاضر: گلله‌ریمی، آللاری؟
اول طرویقا آتلاری، اول بیك ماتور فایتونلاری
قایده اول تۇلکی طولبلار، قایده آی های طونلاری.
شه‌ب ایدی! بیك شه‌ب ایدی! مین شوندن آرتق نی دییم
شر یالانغاچ بیت کوره‌مسز بیرسه‌گز چی بر کییم.

عبدالله توقایف.

سوزلر:

قش قشلاماق (قش اوتکه‌زمه‌ك)، قشلاو (قش کۈنی طورا طورغان یبر) قدرلی (چاقلی) دۈم (بۈتۈنله‌ی). کۈندز (تۈن توگل). ته‌گری = خۈدای = الله. تبك (فقط، گنه)، شهرت = دان. کیبت = دکان. آل (آل توسده)، آللانماق (آل توسکه کرمه‌ك)، آلده گۈل (هر اشی ئه‌یبه‌ت، بیك یاخشی). آی های (عجبله‌نگه‌نده ئه‌یتله طورغان سوز). دیمه‌ك (ئه‌یتمه‌ك). شر یالانغاچ (اۈستنده بر نه‌رسه‌سیده یوق). بیرسه‌گزچی (زینهار بیرگز).

۳۶) حیوانلارنڭ تالاشووی.

آت، صییر هم أت اوز آرا تالاشدیلار: آلارنڭ قایسیسن ایه‌لری سۈیه؟

آت ئه‌یته: «ئه‌رینه، مینی سۈیه چونکه مین آنڭ ییرن سۈره‌م، هر تۈرلی یۈکله‌رن تاشیم. اول اوزی تله‌گه‌ن ییرینه بارو اۈچۈن میڭا آتلانب یۈری.

مینسز بزنڭ ایيه‌بز برده کۈن کوزه آلماس ایدی».

صبیر ئه‌یته: «مین آنڭ بۈتۈن اۈی اچلرن سۈتم بله‌ن طویدرام؛ مین بولماسام، آنڭ بالالاری هه‌نوز قوری هم قاتی کومه‌چ بله‌نگنه کۈن کیچررلر ایدی».

أت ئه‌یته: «یوق، ایکیگزده یاڭلشاسز. اول مینی یاراتا: مین آنڭ بۈتۈن مالینی ساقلیم؛ مین بولماسام، سزنیده ئه‌لله قایچان آلوب کیته‌رلر ایدی».

آلارنڭ تالاشقانلارن ایيه‌لری طڭلاب طوردیده، بولای دیدی: «سزنڭ هر برگز میڭا کیره‌کلی هم سزنڭ هر برگز اوز اورنگزده یاخشیسز».

سوزلر:

تالاشماق، تالاشدرماق، تالاشوچی، تالاشدروچی، قای، قایو، قایسی، ئه‌رینه = البته، ئه‌رینه (ئبیی، چنلابده، عربچه البته اورنینه تورکچه بولغان «ئه‌رینه» سوزن تشییع ایتمه‌ك لازمدر)، سورمه‌ك، سۈردرمه‌ك، سۈرمه‌ك (آنی بو قالادن سۈروب جیبه‌ردیلر)، یۈك، یۈكچی، یوكله‌مه‌ك، یۈكله‌تمه‌ك، یۈكله‌تدرمه‌ك، یۈكله‌مه‌ك (اوز اۈستینه آلماق). برده = هیچ بر = بر چاقده‌ده = بر تۈرلیده. طویماق، طویدرماق، طویدرماق (یالقدرماق). قوری (یووشسز، دمسز). یاڭلماق (یاڭغلماق)، یاڭلدرماق، یاڭلدرتماق، یاڭلشماق، یاڭلشو. یاراتماق (سۈیمه‌ك)، یاراتماق (كوڭلگه اوشاماق). یاراتماق (یاساماق)، یاراتماق (آتنی به‌یگیگه یاراتو). ساقلاماق، ساقلاطماق، ساقلانماق، ساقچی.

بتدی.

قدرلی مینوتلر	رومان	فاتح امیرخان	اثری	بهاسی	۲۵	تین.
حیات I	»	» »	»	»	٤٠	»
طانشدق	»	» »	»	»	۱٤	»
واق تویه‌ك	»	» »	»	»	۱۲	»
خلق قزلری	»	» »	»	»	۱۰	»
عرفه کیچ توشمده	»	» »	»	»	۵	»
فتح‌الله حضرت	بردن بیشکه قدر	»	»	»	۱۲	»
کوکل کوزگیسی	شعر	ع. هارثف	»	»	۱۰	»
شوره‌لی قارغاغان آول		ع. عبیدی	»	»	۱۰	»
باشقرد قزی ماهی نور		»	»	»	۱۲	»
طرش بالا		هاجر ابراهیموا	»	»	۱۲	»
کویلر تاریخی وجرلار	بردن بیشکه قدر			»	۵ شر	تین.
ایدل وقاما نهرنده یولداش				»	٤٠	»
آلدانمه قزل آلماغه	شعر	م. اوقه‌اصی	»	»	۸	»
یاپونلر نیگه ایمان کیتره‌لر؟	روسچه‌دن ترجمه			»	۷	»
توتون		»	»	»	۵	»
هند ایلی		»	»	»	۷	»
ایل فرشته‌سی		ع. صنعتی اثری		»	۲۵	»
دانکیحوت		لطفی عادل	»	»	—	»

يول كتابخانه‌سى نشرياتندن

مكتب كتابلرى:

مسائل حساب II كسر ی. خليلی اثری بهاسی ٢٥ تين.

مسائل حساب III تناسب « « « « ٣٠ «

آنا تلی I قرائتدن ع. عصمتی « « ١٥ «

حساب مسئله‌لری « « « « ٥٠ «

آلتون تاج قرائتدن م. اوقماسی « « ١٥ «

قزلار قرائتی ظ. بشيری « « ١٥ «

به‌له‌که‌ی جغرافيه ع. فخری « « ١٥ «

عملی و نظری علم حساب « « « « ٥٠ «

كيميا I ع. شناسی « « ٧٥ «

قصقه‌چه جغرافيا رشدی صنفلر اوچون ز. امين « « ٣٠ «

صرف تركی ترتيب جديد ح. كبوتری « « ١٢ «

اخلاق رشدی اوچون ق. عبدالرحمن « « ٢٥ «

ياڭا مكتب I قسم ع. د. « « ١٢ «

« « II « « « « ٢٠ «

« « III « « « « ٢٥ «

مكتب املاسی « ١٠ «

بهاسی 15 تين.

مراجعت ايچون آدريس: Казань, „ЮЛЪ“